

Valgt blev: *Per Hækkerup, Nina Andersen, Hans Christensen, Lysholt Hansen, Holger Larsen, Peter Nielsen, Viola Nørlov, Orla Pedersen, Kryger, N. Chr. Christensen, Peder Christensen (Rebild), Conrad Kofoed, Krogh, Ninn-Hansen, Hanne Budtz, Adolph Sørensen og Johs. Christiansen.*

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om ydelse af ekstraordinær brændselshjælp til arbejdsløshedsforsikrede.

Valgt blev: *Ravn, Bladt, Bundvad, Lund Jensen, Evald Kristensen, Wiggo Larsen, Hans Rasmussen, Robert Sørensen, Lorentzen, Søren Andersen, N. Chr. Christensen, Holmberg, Ellen Poulsen, Gertie Wandel, Clausen (Olufskjær), Poul Sørensen og Aage Fogh.*

Den følgende sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:

Forslag til lov om en særlig ydelse til alders- og invaliderentemodtagere m. fl.

og

forslag til lov om et særligt brændselstillæg til alders- og invaliderentemodtagere m. fl. [af Ragnhild Andersen m. fl.]

Valgt blev: *Hjortnæs, Kaj Andresen, Bundvad, Andreas Hansen, Kai Jensen, Mærk, Sofie Pedersen, Edel Saunte, Søren Andersen, N. Chr. Christensen, Holmberg, Lorentzen, Ellen Poulsen, Gertie Wandel, Clausen (Olufskjær), Poul Sørensen og Johs. Christiansen.*

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg til at modtage oplysninger angående et nyt Grønlandsskib.

(Jfr. vedtagelsen i folketinget den 31. januar [sp. 2286]).

Valgt blev: *Victor Gram, Th. Carlsen, Einer-Jensen, Heising, Carl P. Jensen, Kolbjørn, Peter Nielsen, Axel Ivan Pedersen, Damsgaard, Erik Eriksen, Jensen-Brobj, Helga Pedersen, Oluf Pedersen, Weikop, Tesdorpf, Frederik Lyngge og Steen.*

Den følgende sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om ophævelse af lov om teaterdrift i København m. v.

(Anden behandling findes i tidenden sp. 2146).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Alfred Jørgensen: Selv om retsforbundet beklager, at det ikke i denne omgang lykkedes at gøre rent bord med hensyn til afskaffelse af de mugne privilegier, betragter vi lovforslaget som et fremskridt og vil derfor nu ved den endelige afstemning stemme for det.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslaget

vedtoges enstemmigt med 106 stemmer.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om konjunkturforskning [af Bertel Dahlgaard m. fl.]

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 1185, fremsættelsen i tidenden sp. 1945).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Finansministeren (Kampmann): Den økonomiske udvikling og ikke mindst penge- og finanspolitikens voksende betydning har siden 1930'erne i stigende grad gjort det nødvendigt i de forskellige lande at skaffe sig kendskab til den økonomiske situation som grundlag for en vurdering af de problemer, denne rejser for den økonomiske politik. Dette behov findes både hos regeringerne og de store erhvervsorganisationer, der øver en selvstændig indflydelse på den økonomiske udvikling og derfor behøver en mere almen redegørelse for og vurdering af den økonomiske situation og

[Finansministeren.]

fremtidsperspektiverne. I det hele taget er det vel naturligt, at man i et demokrati søger at oplyse befolkningen om forudsætningerne for den økonomiske politik.

Denne opgave er her — som i en række andre lande — hidtil søgt løst dels gennem offentliggørelse af den løbende økonomiske statistik, dels på den måde, at der i administrationen er udarbejdet økonomiske oversigter som grundlag for tilrettelægningen af regeringens økonomiske politik. Til orientering af offentligheden har man offentliggjort økonomiske årsoversigter, udarbejdet på denne måde.

Det lovforslag, de ærede medlemmer hr. Bertel Dahlgaard, hr. Aage Fogh, hr. Jørgen Jørgensen (Lejre), hr. Skytte og hr. Steen har fremsat om konjunkturforskning, stiler mod at tilvejebringe en ændring i den måde, hvorpå orienteringen af offentligheden finder sted. Det ligger i sagens natur, at den til enhver tid siddende regering må sikre sig en orientering, som både er hurtig, og som bygger på erfaringer med hensyn til administrative muligheder og administrationspraksis — en orientering, som næppe kan ske andre steder end i administrationen.

Det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaards lovforslag går ud på, at der ved siden af det konjunkturforskningsarbejde, som foregår i administrationen, også skal gennemføres en konjunkturforskning i et nyt organ, hvis leder — som det står i lovforslagets § 2 — skal være uafhængig af politiske myndigheder og alene have ansvaret for virksomheden. I forbindelse med dette nye institut skal der oprettes et repræsentantskab, som skal rumme dels medlemmer med økonomisk sagkundskab, dels medlemmer med tilknytning til næringslivets og arbejdsmarkedets hovedorganisationer.

Så vidt jeg kan skønne, er hovedmotivet for det foreliggende lovforslag, at orienteringen af offentligheden skal foregå uafhængigt af regering, folketing og interesseorganisationer. Det er naturligvis rigtigt, at et dokument, som udgives af regeringen og på regeringens ansvar, i et vist omfang vil være påvirket af regeringens synspunkter. Men det er et spørgsmål, om det ikke netop kan bidrage til at gøre debatten om en økonomisk rapport mere klar, at man ved,

med hvis pen den er skrevet. Det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard vil sikkert give mig ret i, at det vil være meget vanskeligt at finde en fremtrædende økonom, som ikke har sine egne meninger med hensyn til, hvad der er ønskeligt i samfundshusholdningen. I et skøn over fremtiden indgår mange sammenhænge og forudsætninger, som vi kun har en meget mangelfuld viden om. Den, der skal skrive en økonomisk rapport, der peger fremover, må vælge mellem en række forskellige forudsætninger, og det vil ved sådanne valg være meget vanskeligt at undgå, at de påvirkes af hans egne synspunkter. Vi bør nok overveje, om det ikke er bedre, at offentligheden ved, hvilke synspunkter der ligger bag den orientering, der gives.

Jeg synes også, det er værd at bemærke sig, at man i andre lande bevæger sig bort fra egentlige konjunkturforskningsinstitutter. Det ærede medlem har i sin fremsættelsestale og også i bemærkningerne til lovforslaget fremdraget forholdene i Sverige, som i 1936 oprettede et af staten betalt, men i øvrigt relativt selvstændigt, konjunkturinstitut. Indtil 1949 foregik konjunkturforskningen og udarbejdelsen af skøn i dette konjunkturinstitut. Men i 1949 indførtes en klar arbejdsdeling mellem konjunkturinstitutioner og de institutioner, som udarbejder nationalbudgettet på regeringens vegne og ansvar. Konjunkturinstitutionens egne publikationer begrænsedes til at omhandle redegørelser for det hidtidige forløb, medens skønnene med hensyn til fremtiden overførtes til nationalbudgettet. Ganske vist sker offentliggørelsen af nationalbudgetterne — foruden som bilag til finansloven — også i konjunkturinstitutionens skriftserie, men det ændrer ikke det forhold, at det drejer sig om et regeringsdokument. Denne arbejdsdeling, der som nævnt indførtes i 1949, begrundedes i indledningen til det første nationalbudget med, at det efterhånden var blevet nødvendigt for konjunkturinstitutionen i sine fremtidsbedømmelser at indbygge væsentlige dele af de offentlige myndigheders planer med hensyn til reguleringsforanstaltninger og andre økonomisk-politiske indgreb. På grund af den intime forbindelse, der således var blevet uundgæelig mellem den centrale planlægning og undersøgelsen, fandt man det formålstjen-

[Finansministeren.]

ligt at knytte fremtidsbedømmelsen nærmere til den planlægning af den almindelige økonomiske politik, som fandt sted i regeringen. Denne formulering er som nævnt taget direkte fra det svenske nationalbudget for 1949. Den nævnte arbejdsdeling er stort set fortsat siden, og jeg kan måske tilføje, at når konjunkturinstituttet fortsat foretager undersøgelse af den forløbne udvikling, hænger det antagelig sammen med, at den svenske statistik ikke er så centraliseret som herhjemme.

En del af det arbejde, som her i landet foretages af det statistiske departement, sker i Sverige i konjunkturinstituttet. Det gælder bl. a. et så vigtigt område som beregningerne af nationalindkomsten og dens fordeling. Når beregningen af tallene foregår i et institut, som — i modsætning til vort statistiske departement — så at sige fra sin fødsel alene har været indrettet på at beregne og offentliggøre tallene, men også at knytte sammenfattende kommentarer til dem, kan det måske være rationelt fortsat at lade de to ting følges ad. Det er derimod vel noget mere tvivlsomt, om det er rationelt at oprette en ny institution til at sammenfatte og kommentere, når, som tilfældet er her i landet, beregningen af tallene og udarbejdelsen af skøn med hensyn til fremtiden ligger hos andre organer.

Efter krigen har bl. a. — for at nævne andre lande — Norge, Holland og England oprettet organer til udarbejdelse af regelmæssige økonomiske oversigter, men i alle tre lande udarbejdes de økonomiske oversigter under vilkår, der stort set svarer til de vilkår, hvorunder den økonomiske årsoversigt udarbejdes her i landet.

I Holland foregår den økonomiske konjunkturforskning og udarbejdelsen af årsoversigter i det centrale planlægningsbureau, som direkte rangerer under den hollandske økonomiminister. Det er regeringen, der udpeger bureauets ledelse, som er ansvarlig over for økonomiministeren. Bureauet afgiver sine rapporter til regeringens økonomiudvalg, som har den endelige afgørelse med hensyn til deres offentliggørelse, og rigsdagen kan drage økonomiministeren til ansvar for bureauets virksomhed og publikationer.

Både i England og Norge foretages ud-

arbejdelsen og offentliggørelsen af økonomiske årsoversigter eller nationalbudgetter af de økonomiske afdelinger i de respektive finansministerier.

Når der — siden tanken om konjunkturinstitutter opstod i trediverne — er sket denne forskydning, tror jeg, det hænger sammen med den udvidede betydning, statens økonomiske dispositioner har fået for den økonomiske udvikling i hele samfundet. Samtidig er der sket en aflastning af konjunkturforskningsopgaverne i de enkelte lande, idet der gennem internationale institutioner og de større landes økonomiske oversigter er tilvejebragt så udførlige og så gode udenlandske konjunkturoversigter, at de næppe ville kunne gøres så gode — end-sige bedre — i nogen dansk institution. Den opgave, interessen må samle sig om her i landet, består i at undersøge de internationale konjunkturers betydning for Danmark og på dette grundlag og på basis af regeringens økonomiske politik at opgøre de sandsynlige virkninger på produktion, betalingsbalance og vore andre økonomiske forhold. Skal en situationsbedømmelse og prognose være af nogen praktisk værdi, må den bygge på kendskab til statens finansbudget, anlægsbudget o. s. v. Disse oplysninger vil i almindelighed ikke være tilgængelige for et selvstændigt organ på et tidspunkt, som vil være praktisk og politisk relevant. Tilrettelæggelsen af den økonomiske politik og udarbejdelsen af økonomiske oversigter må nødvendigvis foregå sideløbende, og oversigterne udarbejdes da også her i landet ligesom i udlandet af den kreds inden for administrationen, der i det daglige følger opstillingen af og ændringerne i finansbudgettet og den økonomiske lovgivning i det hele taget. En oversigt, der skulle udarbejdes uden for administrationen, kunne derfor, hvis den skulle fremkomme på et tidspunkt, da der er brug for den, ikke i fremtidsbedømmelserne fuldt ud tage hensyn til disse forhold.

Her i landet offentliggør vi jo i øvrigt alt statistisk materiale, og når vi dertil lægger de offentlige udenlandske og internationale publikationer, synes jeg, vi har et ganske godt materiale til belysning af den økonomiske udvikling. Det, som derudover behøves, er først og fremmest en vurdering af den økonomiske situation og

[Finansministeren.]

de muligheder, den indebærer. Men det afgørende er vel i og for sig ikke, hvad en enkelt nationaløkonom ud fra sin personlige opfattelse mener om situationen. Hvis vi skal søge at udbygge orienteringen af erhvervsorganisationerne og offentligheden, tror jeg snarere, vi bør overveje at lægge hovedvægten på et forum, hvor erhvervsorganisationernes repræsentanter kan mødes med sagkyndige og drøfte deres egne og regeringens vurderinger og derefter orientere offentligheden om disse overvejelser.

Denne tanke om en forsamling, som kan give råd og fremkomme med synspunkter og selv modtage orientering, falder jo også godt i tråd med indstillingen fra samordningsudvalgets formandskab. En sådan forsamling med repræsentanter fra erhvervslivet — vel noget i retning af det af det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard foreslåede — kunne navnlig få til opgave at drøfte den økonomiske situation på basis af den vurdering, som gives af regeringen i den økonomiske årsoversigt eller andre oversigter, og offentliggøre sine kommentarer dertil.

Hvis der skulle være tilslutning til at oprette et sådant organ, er der en række andre problemer, som vi kunne tage op til behandling samtidig, opgaver, som det vil være praktisk at henlægge til et sådant organ. Jeg tænker hermed dels på den økonomiske forskning i øvrigt, dels på ønsket om en forbedring af den økonomiske statistik, problemer, som jo også er rejst i rapporten fra samordningsudvalgets formandskab.

Sammenligner man det svenske konjunkturinstituts og det hollandske planlægningsbureaus virksomhed med, hvad der laves f. eks. i Norge, England og Danmark, tror jeg, den mest betydende forskel består i, at de svenske og hollandske institutter i højere grad også giver sig af med struktur- og langtidspolproblemer. For Hollands vedkommende ligger det antagelig i, at man dér har et stort mandskab — over 100 ansatte — som ikke i samme grad som i Norge, England og Danmark også er beskæftiget med de løbende problemer vedrørende den økonomiske administration.

Jeg deler den opfattelse, at det må være en opgave at styrke denne del af forsk-

ningsarbejdet herhjemme, og det er et problem, vi må have for øje ved behandlingen af det foreliggende lovforslag. Den økonomiske forskning her i landet foregår i dag dels ved læreanstalterne, dels for private institutioners regning, dels i et vist omfang i administrationen. Det kan naturligvis principielt ikke være rigtigt at lægge nogen bånd på denne forskningsvirksomhed; men det kunne måske være værdifuldt at sikre en nærmere kontakt mellem den forskning, som udøves ved læreanstalterne og i andre offentlige institutioner for derigennem at undgå dobbeltarbejde eller eventuelt formidle samarbejde mellem forskere, som arbejder med nært beslægtede forskningsemner. Det kunne også have betydning, om private institutioner, som agter at iværksætte økonomisk-statistiske undersøgelser, kunne indhente råd med hensyn til opgavernes udformning og tilrettelæggelse hos et organ, som har løbende kontakt med den økonomiske forskning her i landet. Endelig trænger vi måske til et organ, som kan være initiativtager med hensyn til iværksættelse og udformning af økonomiske undersøgelser, som ikke tages op andre steder, og som kan afgive indstilling om bevilling af de nødvendige midler til opgavernes gennemførelse.

En forbedring og udbygning af den økonomiske statistik på forskellige områder kan næppe opnås, uden at erhvervenes medvirken ved indsamlingen af materialet udvides. Såfremt man kunne samle erhvervslivets repræsentanter til orientering om værdien af at indsamle materiale og drøfte undersøgelsesernes udformning med dem, ville man antagelig derigennem kunne støtte det statistiske departements arbejde væsentligt.

Jeg fremdrager dette problem i denne forbindelse, fordi jeg tror, at det har en nøje sammenhæng både med den løbende konjunkturforskning og med udforskningen af struktur- og langtidspolproblemerne. Den økonomiske statistik bør netop i høj grad tilrettelægges efter, hvad der tjener disse formål.

Som jeg ser det, ligger her altså en række nært forbundne opgaver, som der kan være grund til at tage op til samlet drøftelse i det udvalg, som vel bliver nedsat til behandling af lovforslaget.

[Finansministeren.]

Jeg har forsøgt at ridse nogle ting op, som i hvert fald i første omgang kan gennemføres uden nye bevillinger, og det finder jeg også må tillægges en vis betydning under de kommende forhandlinger i udvalget.

Ordføreren for forslagsstillerne (Bertel Dahlgaard): Jeg takker den højtærede minister for den række interessante synspunkter og bemærkninger, han fremsatte, og jeg skal kun knytte nogle få bemærkninger hertil, idet jeg i øvrigt henviser til de synspunkter, jeg fremsatte ved forslaget fremsættelse.

De problemer, der foreligger i forbindelse med dette lovforslag, deler sig i og for sig i to dele: et problem på længere sigt og et problem på kort sigt. Det foreliggende lovforslag tager sigte på problemerne på længere sigt; det er et første forsøg på at lægge et grundlag for en nøjere kontakt mellem de faktorer, der øver afgørende indflydelse på den økonomiske politik, og på at skabe et sikrere grundlag for vurderingen af landets økonomiske stilling og fremtidsudsigter.

Med hensyn til de kritiske bemærkninger, den højtærede minister fremsatte, vil jeg gerne sige følgende. Ministeren fremkom først med en bemærkning om, at det var et spørgsmål, om det i det hele taget var ønskeligt, at konjunkturforskningen koncentreredes i undersøgelse og offentliggørelse gennem en politisk uafhængig, erhvervs-mæssigt uafhængig institution, eller om det måske alligevel ikke er bedre, at de undersøgelser og offentliggørelser, der her skal foretages, sker, om jeg så må sige, med ført pen, med regeringens førte pen. Jeg mener afgjort nej, og jeg er overbevist om, at offentligheden foretrækker nøgterne, objektive oplysninger fremsat af et politisk uafhængigt organ.

Den højtærede minister gjorde meget rigtigt rede for, at der i Sverige på et vist punkt er sket en ændring med hensyn til konjunkturforskningens område og organisering, og den højtærede minister talte i denne forbindelse om en arbejdsdeling i forholdet til andre vurderinger og med henblik på den førte økonomiske politik. Jeg tror dog ikke, at den højtærede minister

kan fastholde, at konjunkturforskningsinstituttet i Sverige alene henholder sig til en redegørelse for det hidtidige forløb. Det er selvfølgelig klart, at den almindelige økonomiske politik, der føres af regeringen, må indgå også i de overvejelser og vurderinger, der foregår i konjunkturforskningsinstituttet. Men nu kan vi jo undersøge det nærmere i udvalget. Jeg tror ikke, man kan sige, at det uafhængige institut i Sverige ikke beskæftiger sig med udsigterne og vurderingen af fremtiden med henblik på det samspil, der er mellem selve den konjunkturmæssige udvikling i verden og regeringens økonomiske politik. Jeg tror, dette er meget værdifuldt, og det er måske også årsagen til, at man siger, at i Sverige er konjunkturforskningsinstituttets halv-årslige rapport faktisk en bestseller. Regeringen er måske ikke til enhver tid helt tilfreds med det, der står i disse rapporter, men det er måske netop et fingerpeg i retning af, at det er det rigtige, og det kan i hvert tilfælde ikke påvirke min indstilling over for hele problemet.

Derefter siger den højtærede minister, at i Norge og England er de vurderinger og publikationer, som sker i denne forbindelse, knyttet til selve regeringsapparatet, om jeg så må sige. Ja, højtærede minister, men det er måske ikke uden forbindelse med, at de to lande, Norge og England, har flertalsregeringer, som bygger på et enkelt parti. Det samme kan selvfølgelig ikke siges om Holland. På den anden side må man også her se på den faktiske tilstand, som den i hvert tilfælde har været i Holland siden krigens slutning, hvor den hollandske økonomiminister har haft en ganske afgørende myndighed med hensyn til det store spørgsmål om lønforholdenes udvikling.

Jeg synes, der er meget i det, ministeren siger om, at man ved overvejelse af dette forslag meget nøje må komme ind på spørgsmålet om samarbejde med andre institutioner. Man kan måske ligefrem tænke sig, at den opgave, der er foreslået henlagt til lederen, kan løses på uafhængigt grundlag, men alligevel på anden måde.

Jeg gør i bemærkningerne til lovforslaget opmærksom på, at der ganske givet må finde et samarbejde sted med den private institution, der hedder Instituttet for Historie og Samfundsøkonomi. Så vidt jeg

[Bertel Dahlgaard.]

har forstået, overvejer man at foretage ændringer i dette instituts arbejdsmåde i den kommende tid, og det er muligt, at det burde indgå i udvalgets overvejelser, om dette eventuelt kunne medføre, at Instituttet for Historie og Samfundsøkonomi på anden måde end foreslået kunne være med i det arbejde, der her er tale om.

Den højtærede minister udkastede den tanke, at det måske var vigtigt at udvide det repræsentantskabs opgaver, der her er tale om, at hele den teoretiske virksomhed, som vi i så høj grad savner her i landet, orienteringen mellem de økonomiske og politiske faktorer, blev stærkere accentueret med hensyn til repræsentantskabets opgaver. Jeg må måske i denne forbindelse sige, at man i de lande, der her er tale om — det gælder i hvert tilfælde Norge og Sverige — har en noget anden relation mellem organisationerne og regeringerne, i hvert fald på visse tidspunkter. Den norske regering optager f. eks. direkte orienterende forhandlinger med arbejdsmarkedets organisationer om landets fremtidige økonomiske stilling, og så vidt jeg erindrer, finder noget sådant også fra tid til anden sted i Sverige, og det gør måske, at visse problemer, som står i forbindelse med det her foreslåede, ses under en noget anden synsvinkel; det gælder specielt i Norge.

Jeg synes, at der i de af ministeren fremsatte, supplerende synspunkter var så mange interessante ting, at det vil være mig en stor fornøjelse at være med til at drøfte dem i det udvalg, som formentlig bliver nedsat.

Må jeg endelig sige, at det andet problem, jeg før nævnte, og som til en vis grad står i forbindelse med det, der her er rejst, problemet på kortere sigt, er jo, om det ville være muligt allerede nu at indvirke på de kræfter, der stadig jager prisniveau og omkostningsniveau op, til trods for at der kun er ringe eller ingen stigning i produktionen. Det er indlysende, at en forudsætning herfor er erhvervslivets og arbejdsmarkedets parters medvirken. Det er mig en skuffelse, at der allerede nu foreligger afvisende udtalelser både fra Dansk Arbejdsgiverforenings formand og

fra formanden for De samvirkende Fagforbund. Jeg forstår meget vel, at Dansk Arbejdsgiverforenings formand ville være betænkelig, hvis lovgivningsmagten gennemførte et almindeligt løn- og avancestop. Men tanken er jo, at parterne i en frivillig forhandling med regeringen skulle prøve, om det ikke var muligt at nå til enighed — i hvert fald på begrænsede områder — om, at man fra alle sider ydede sit bidrag for at få bremsset den ulykkelige udvikling, vi er inde i. Kunne en sådan enighed opnås, ville en medvirken fra lovgivningsmagtens side formentlig blive nødvendig, og den ville uden tvivl kunne ske, uden at hele erhvervslivet blev inddraget under en kontrol- og restriktionsøkonomi, sådan som Dansk Arbejdsgiverforenings formand udtrykker sig. Men det er her som på så mange andre områder et spørgsmål om vilje, og når det erhvervsliv og det arbejdsmarked, som skulle nære de største betæneligheder ved den udvikling, der foregår, endnu mangler denne vilje, er man selvfølgelig i stand til at hindre ethvert forsøg. Jeg tror dog, det er værd i udvalget at drøfte også denne side af problemerne igennem og også i denne drøftelse veksle ord med regeringen, og jeg henstiller, at man gør det.

Bundvad: Også jeg vil gerne takke ministeren for den interessante redegørelse, der for mig at se vil være et godt grundlag for det kommende udvalg at arbejde på.

Om lovforslaget vil jeg sige, at vi kan være enige i præmisserne, dem anser vi for rigtige, men vi må sætte et spørgsmålstegn ved konklusionen. Samordningsudvalget, som oprindeligt stillede det forslag, som nu er fremsat af det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard, går jo ud fra den betragtning, at vi ved hjælp af en udbygning af vor statistik, en fyldigere, hyppigere og hurtigere offentliggjort statistik, kan få et godt hjælpemiddel til at føre en mere effektiv økonomisk politik. Hvis det er muligt at forbedre statistikken således, kan der ikke være tvivl om, at det vil være både erhvervslivet og folketinget til nytte.

Den anden opgave, man har sat sig, går noget videre. Man ønsker, at der på grundlag af foreliggende materiale udarbejdes

[Bundvad.]

beregninger og skøn over den nærmeste fremtids økonomiske muligheder, og i forslaget siges det, at man skal undersøge virkningerne af strukturændringer i samfundet. Her er vi straks ved noget, der er mere usikkert, her er det fremtiden, det drejer sig om, og mennesker og penge; og de tre ting i forbindelse med hinanden kan godt give spekulationer, hvis man vil prøve at skue ind i fremtiden.

Der er visse begivenheder, man kan beregne ganske nøjagtigt, f. eks. en komets bane over himlen, eller hvornår solen står op på en bestemt dag om et år; men når det drejer sig om økonomiske forhold eller strukturelle ændringer i samfundet, er vi famlende og usikre, det kan vi lige så godt indrømme. Det gælder ganske særlig for et land som Danmark med dets stærke internationale afhængighed, idet enhver bevægelse ude i verden påvirker os stærkt på grund af vort erhvervslivs struktur. Man behøver blot at tænke på Suezkrisen eller Koreakrigen for at vide, hvad jeg tænker på. Men jeg tror, at vi trods usikkerheden skal gøre, hvad vi kan for at finde frem til linjer, der rækker ind i fremtiden, og lære af dem. Og vi har jo muligheder; det er ikke sådan, at man må trække en streg og sige: dertil og ikke længere. Lad mig som eksempel nævne de store årgange. Dem har vi på læringestadiet i øjeblikket, men vi kan regne os til, hvilke problemer de vil rejse for samfundet fremover: om en 5—6 år er det et boligproblem, og nogle år derefter melder deres børn sig i skolerne; på den måde kan man følge problemet fremefter som en pukkel på vor befolknings pyramide.

Ligesom man kan foretage en sådan undersøgelse, der giver sit fingerpeg om, hvad der vil ske, og om mulighederne for at foretage det nødvendige i tide, kunne man også prøve at finde ud af, hvad der vil ske i forbindelse med automationen og i atomkraftens tidsalder både herhjemme og ude. Vi er klar over, at vi på disse områder står

over for en virkelig afgørende udvikling, der måske helt kan ændre vor økonomiske struktur. Dette er jo et sociologisk spørgsmål; men på samme måde kan man i den økonomiske forskning trække linjer ud i fremtiden. Man kunne f. eks. gennem markedsanalyser prøve på at finde ud af ændringer af forbrugsvaner eller af investeringsbehov, og hvad dermed følger, så disse ting ikke kommer bag på os, og vi kan foretage de nødvendige skridt til imødegåelse af en udvikling, som vi allerede på forhånd kan beregne. Jeg tror, at en sådan forskning ville være til fordel både for erhvervslivet og folketinget.

For så vidt er vi altså enige om præmisserne; men med hensyn til konklusionen er jeg af den opfattelse, at vi i et udvalg bliver nødt til at se på, om det nu også er nødvendigt at skabe et nyt organ — der jo koster penge — eller om ikke de muligheder, vi har i dag, kan koordineres på en sådan måde, at vi opnår de fordele, som forslagsstillerne har tænkt på. Vi er jo i dag ikke uden muligheder for at få udarbejdet en god og fyldestgørende statistik og få foretaget en vis forskning. Vi har statistisk departement, vi har det økonomiske sekretariat, vi har Institutet for Historie og Samfundskonometri, vi har forskning ved universiteter og læreanstalter, vi har forskning ved privat indsats, vi har erhvervslivets organers statistik, økonomiske oversigter og beregninger. Vi har endvidere de internationale organisationer, hvorfra vi får meget materiale, også om vurdering af fremtidsmulighederne; vi har OEEC, vi har ILO, og vi har FN og dets forskellige hjælpeorganer. Fra alle disse forskellige steder flyder materialet, og jeg tror, det ville være en stor opgave for os at søge at koordinere disse kræfter i en fælles målsætning til opnåelse af de resultater, vi ønsker.

Jeg kan derfor tilsige mit partis velvilje over for den tanke, der ligger bag lovforslaget, men paragrafferne vil vi se på i et udvalg.

Martin: Det er en drøm for enhver videnskabsmand at kunne forudsige kommende ting; det har også været en drøm inden for samfundsvidenskaberne og ganske specielt i nationaløkonomien, og der er vel ingen i det høje ting, som ikke ville finde det herligt, hvis vi havde et institut, der to gange om året kunne fortælle os, hvordan det var gået i det svundne halvår, og desuden fortælle noget om, hvordan det ville gå i det kommende halvår; men vi ved jo, at det lader sig ikke gøre, det er i hvert fald meget vanskeligere, end det ser ud til.

En gammel nationaløkonom ville engang forklare mig, hvor vanskeligt det var, og så fortalte han mig, at en af hans yngre venner i sin ungdom studerede medicin og gik op i videnskaben med liv og lyst. En dag skulle han assistere overlægen ved undersøgelsen af en mand, der var bekymret for sit helbred og troede, at han snart skulle dø. Da undersøgelsen var forbi, klappede overlægen manden på skulderen og sagde: De er sund og frisk, De kan leve 30 år endnu. Glad og fornøjet forlod manden hospitalet. Da han trådte ud på gaden, blev han kørt over af en bil og blev ført ind på hospitalet, hvor han døde. Herefter erklærede den unge student, at han ville forlade medicinen, idet han i kraftige vendinger forklarede, at han ikke ville spille sin tid på en videnskab, der kunne slå i den grad fejl.

Den slags historier fortælles der mange af i værker om konjunkturforskning, og man gør det, idet man understreger, at lægens udsagn sandsynligvis var rigtigt nok, så langt hans videnskab rakte; han kunne sige, at manden var sund og frisk og levedygtig, men alle de tilfældigheder, han måtte komme ud for, kunne lægen naturligvis ingenting sige om.

Og man har altid været klar over, at nationaløkonomerne er endnu vanskeligere stillet. Allerede den moderne konjunkturlæres grundlægger, svenskeren Knut Wicksell, sagde for 50 år siden, at en økonom aldrig kunne udtale sig om fremtiden uden at gå uden for sin videnskabelige kompetence. For at illustrere det sagde han: hvis en gyngestol står og gynger og får lov til at gynges i ro og fred, vil svingningerne stadig blive mindre, og til sidst vil gyngestolen gå i stå; men hvis der står en del

drenge og sparker til gyngestolen, så hører al lovmæssighed op, og så er der ingen, der kan forudse, hvad der vil ske. Sådan er det med de økonomiske konjunkturer. Wicksell mener, at disse konjunktursvingninger er en skiften mellem inflation og deflation, altså perioder, hvor investeringerne er større end opsparingerne, og perioder, hvor investeringerne er mindre end opsparingerne, og han mente, det kunne reguleres nogenlunde ved i tide at forandre lånesatserne. Men, siger han, de økonomiske svingninger kommer ud for en masse forstyrrelser. Blandt de drenge, der står og sparker til gyngestolen, nævner han i første række politikerne, der griber ind i den økonomiske udvikling på mangfoldige måder, og det er jo drenge, der er løbet stærkt i vejret. Da Wicksell for 50 år siden fremsatte disse bemærkninger, udgjorde det danske statsbudget ikke ret meget over 1 pct. af, hvad det nu er løbet op til.

Nu betyder de politiske indgreb, statsfinansernes indgreb, i den økonomiske udvikling meget, meget mere end dengang, men blandt forstyrrelserne nævner han også tekniske opfindelser og befolkningsforholdene, befolkningstilvækst, aldersfordeling o. s. v. Han nævner endvidere høstens karrighed og gavmildhed — alene med 6 års mellemrum, i 1947 og 1953, havde vi den ringeste høst i mands minde og den største høst, Danmark nogen sinde har haft — og det har selvfølgelig en meget stor betydning for det økonomiske liv, en betydning, der ikke er til at forudse. Endelig nævner han forandringer i forbruget, modens luner og en hel mængde andre ting.

Nu siger det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard, at de forskningsinstitutioner, vi har, vort statistiske departement og det økonomiske sekretariat, udfører et meget fint arbejde, og det tror jeg vi alle sammen kan blive enige om; vi har dygtige ledere i spidsen for disse institutioner. Men, siger det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard, de meddeler os kun, hvad der er sket, og det er jo praktisk talt også det eneste, de kan meddele os, for endnu gælder det, som der står i Prædikerens bog 8. kap., 7. vers: Hvå kan sige, hvordan fremtiden vil blive?

Der tales rundt om i verden om økonomisk spådomskunst, om konjunkturprognoser. En stor tysk nationaløkonom, Albert

[Martin.]

Hahn, der både har mangeårig erfaring som professor og som bankleder, affejer det alt sammen og siger, at disse spådomme ud fra praktiske synspunkter så godt som ingen værdi har, og han siger ligefrem, at det er at profetere om noget, som der ikke kan profeteres om, alene fordi profetierne indvirker på selve forløbet, skaber forventning, skaber frygttilstande, som har konjunkturmæssig betydning.

Derfor tror jeg ikke meget på den del af programmet, som angår forudsigelser af konjunkturforløbet. Vi kan jo tage den situation, vi står i. De danske konjunkturer er i øjeblikket præget af balladen nede ved Suez, og der foreligger altså dette spørgsmål: hvornår kan kanalen blive rensset? Det kan måske teknikerne sige os, nationaløkonomeerne ikke. Men er der nogen, der kan sige os, hvad præident Nasser vil finde på, når kanalen er blevet rensset? For at han vil finde på et eller andet, er der vel ingen der tvivler om. Det er altså den situation, vi står i. Vore økonomiske forhold er præget af noget, hvorom vi ingen sikker forudviden kan have.

Så er der det forskningsarbejde, som det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard med rette lægger så stor vægt på. Dette at udforske konjunkturerne i deres forløb, i deres historie, er sikkert af den allerstørste værdi. Men det er min opfattelse, at der på dette område foregår et højst værdifuldt arbejde, et arbejde, som er så værdifuldt, at det måske vil være betænkeligt at gribe ind i det. Det foregår i statistisk departement, det foregår omkring universiteterne mere teoretisk, det foregår i det økonomiske sekretariat mere politisk betonet, det foregår ved handelshøjskolerne mere praktisk betonet, det foregår derved, at de store erhvervsorganisationer og arbejderbevægelsen har deres økonomiske forskningsinstitutter. Alt dette er jo ganske fortræffeligt, og det er muligt, at der kan opnås noget ved mere indgående samarbejde mellem disse institutioner. Det tror jeg dog man i det store og hele gør klogt i at overlade til dem selv, og det, der skal ske, må komme ved impulser fra disse institutioner.

Hvis der kunne finde nogle drøftelser sted, således som det ærede medlem har antydet — en tanke, som den højterede finansmini-

ster gav tilslutning til — ville det være noget, vi vel alle kan se formålstjenligheden af. Dernæst er det muligt, at der er forskningsopgaver, som kunne fremmes, hvis staten støttede unge nationaløkonomer, som indlader sig på konjunkturforskning, måske understøttede dem til rejser i udlandet, for at de kunne studere ved konjunkturforskningsinstitutterne dér og komme ind i deres arbejds metode. Alt dette kunne måske nok have sin værdi, og det er vi villige til at støtte.

Det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard henviser stadig til Sverige, som jo har meget fremragende nationaløkonomer, og som også har drevet konjunkturforskningen meget effektivt, men det er dog ikke anderledes, end at den svenske finansminister, Sträng, for nylig overlod 6 nationaløkonomiske professorer at skrive hver en recept mod inflation; han fik 6 forskellige recepter, og denne receptsamling er nu udkommet — vi kan også læse den her i Danmark. Der har stået i forskellige svenske blade, at disse 6 nationaløkonomer er uenige om alt. Der er dog forskellige ting, de er enige om. De er bl. a. enige om, at Sverige er det land, der har klaret sine økonomiske opgaver dårligst næst efter Norge og måske England. Svenske nationaløkonomer mener altså, at Danmark har klaret opgaverne bedre end Sverige. Der er vel ikke noget at prale af, men Danmark har dog altså klaret opgaverne bedre end Sverige, skønt Sverige har haft et gunstigere bytteforhold, er rigere velsignet med råstoffer og med nationaløkonomiske teoretikere, end vi er. Det er altså ikke gået så godt i Sverige, at man kan tage det som et eksempel til efterfølgelse. Der er én ting til, som de 6 nationaløkonomer er ganske enige om, og det er, at der foreligger en politisk opgave ved modarbejdelsen af inflation. De melder for så vidt hus forbi.

Der er vel nok i det høje ting ingen, der er i tvivl om, hvordan vi har fået inflation her i Danmark. Når pengeindtægten siden 1938 er 4-5-doblet og produktionen kun er øget med 50 pct., så er det indlysende, hvordan inflationen er opstået. Omkostningerne er fordryet, efterspørgslen er steget meget stærkere end produktionen, og det har givet sig udslag i prisstigning og i merimport. Hvad årsagerne er, er der vel heller ingen her i tinget der ikke har en

[Martin.]

mening om; at disse meninger er forskellige, er så en anden sag. Jeg tvivler om, at nogen i det høje ting vil lade sin mening påvirke af udtalelser fra et sådant institut.

Vor stilling er altså den, at vi ikke tror ret meget på dette med økonomiske forudsigelser; vi erkender derimod, at der er en meget stor opgave i udforskningen af konjunkturernes forløb. Vore konjunkturer er jo aldeles overvejende påvirket af indflydelser udefra. Ligesom vi ved, at vi får vort vejr her i Danmark fra højtryk og lavtryk, der bevæger sig øst- eller vestpå, eller hvorhen de nu har lyst, således har vi også i vort økonomiske liv økonomiske højtryk og lavtryk, der bevæger sig hen over verden. At forudsige noget om dette lader sig måske gøre, vi kan måske nå til en konjunkturforudsigelse, der nærmer sig vejrprofetierne i sikkerhed, og så kan vi jo selv lægge den vægt på det, vi vil.

Det afgørende er altså, at vi ikke kan sige her i tinget, at vi savner økonomisk information. Vi får fra disse erhvervsinstitutioner, vi får fra statistisk departement, vi får fra det økonomiske sekretariat et meget, meget værdifuldt materiale, og man kan heller ikke nægte, at de økonomiske medarbejdere ved de store blade er meget indsigtfulde, at de følger de økonomiske begivenheder med stor årvågenhed og dygtighed, også med ikke så lidt fordomsfrihed; alt dette har vi at støtte os til, men vi kan jo komme lidt bagefter.

Da vi diskuterede de værdifaste obligationer, var det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard og jeg enige om, at der aldrig havde været sparet mere og investeret mere her i Danmark end i det øjeblik, da vi dér stod og talte. Samme dag meddelte Statistiske Efterretninger, at investeringerne i Danmark fra 1954-55 var gået lidt under 1/2 milliard kr. tilbage i løbende priser og godt og vel 1/2 milliard kr. i faste priser, og samtidig var befolkningens indtægt i penge forøget og dens indtægt i realværdier formindsket. Nu ved vi altså dette. Det er den slags ting, der måske nok kan siges at komme bagefter, men som alligevel må være undgangspunktet for de beslutninger, vi tager i det høje ting, og som også regeringen tager. Det betyder

mere, at man kender disse faktiske forhold, end at man får nogle prognoser af større eller mindre værdi.

Den højtærede finansminister kunne jo også følge i sin svenske kollegas spor og bede nogle af vore betydeligste nationaløkonomer om at skrive en recept; så ville vi rimeligvis få en receptsamling som den, der foreligger fra Sverige. Det, der så er tilbage, er en politisk opgave: at tage fat på at løse de økonomiske opgaver, ikke ud fra spådomme om fremtiden, men ud fra viden om den faktiske udvikling og om kendsgerningerne i øjeblikket.

Det, som den svenske finansminister lægger vægt på, er, at disse nationaløkonomiske professorer kan udtale sig mere upartisk, mere køligt, mere objektivt i deres iagttagelser og domme, og det er vel noget lignende, der foresvæver det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard. Men nu får vi jo nok at se, at disse meget lærde afhandlinger fra Sverige ikke får stor indflydelse på partiernes stilling. Partiernes stilling er selvfølgelig bestemt af kendsgerningerne, men også af de mål, man vil nå. Når der er uoverensstemmelse i bedømmelsen af de økonomiske forhold og den økonomiske udvikling, betyder det jo ikke, at den ene part her i salen har større viden eller større dømmekraft end den anden part, men det betyder, at den ene part sigter mod et andet mål end den anden. Sådan vil det altid være. Det vil være disse bestræbelser, der påvirker konjunkturforløbet, som ikke lader sig påvirke af videnskabelige prognoser. Det vil dog altid være sådan, heldigvis, at der i det politiske folkeliv er en spænding mellem de mål, man vil nå, og de midler, man vil vælge. Hvis det hørte op og vi nåede dertil, at man rent videnskabeligt kunne forudsige den økonomiske fremtid, så man rent videnskabeligt kunne påvirke den, måtte vi høre op at tale om økonomisk liv og politisk liv, for så ville det hele ende med, at det var et cand. polit.-bureau, som sad og bestemte det, og det tror jeg ville møde modstand i det høje ting.

Vi er altså i høj grad villige til at drøfte det positive i det foreliggende lovforslag og til i et udvalg at drøfte og overveje det også med de institutioner og de folk, som nu beskæftiger sig med konjunkturforsk-

[Martin.]

ning, og spørge, om de har ønsker, som vi måske kunne være dem behjælpelige med at få opfyldt.

Foss: Det foreliggende lovforslag er jo baseret på samordningsudvalgets betænkning. Det er det nævnte udvalg, som har fremsat ønske om et egentligt „institut for konjunkturforskning“ med den opgave „på grundlag af foreliggende materiale at fremkomme med beregninger over og skøn over den nærmeste fremtids økonomiske udvikling.“

Denne opgave er ikke nær så klart udtrykt i lovforslaget. I lovforslaget er der tale om „planmæssig konjunkturforskning“ og „at skønne over konjunkturforløbet samt undersøge virkningerne“ o. s. v. Det fremgår imidlertid klart af det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaards udtalelser her for ganske nylig, at det i virkeligheden drejer sig om et skøn over fremtiden. Det kunne have været udtrykt lidt klarere i lovforslaget, men vi forstår jo meningen.

Forholdet er det, at hvis det kun drejede sig om at undersøge, hvad der er sket på de økonomiske områder, ville det vel være muligt at overlade dette arbejde til statistisk departement. Det fremhæves i samordningsudvalgets betænkning, at vor økonomiske statistik sammenlignet med andre landes ligger på et højt niveau, og jeg har aldrig hørt nogen udtale tvivl om statistisk departements absolutte redelighed og neutralitet.

Hvis der er brug for yderligere statistiske oplysninger f. eks. af kortfristet art, således som samordningsudvalget peger på, måtte det vel være muligt for statistisk departement at udvide sine undersøgelser, eventuelt måtte man give departementet de fornødne midler til en sådan udvidet undersøgelse. Det måtte vel også kunne lade sig gøre at give statistisk departement mulighed for at indsamle og sammenarbejde oplysninger fra andre kommissioner og organisationer, med andre ord: at fremskaffe det samlede overblik over vor økonomiske udvikling, som samordningsudvalget efterlyser.

Jeg mener altså, at hvis det kun drejer sig om at kortlægge, hvad der er sket på

de økonomiske områder, er det tvivlsomt, om vi behøver et nyt institut.

Anderledes stiller det sig, hvis meningen er — og det er det øjensynligt — at skønne over fremtiden. Hvis det virkelig er muligt at se ind i fremtiden, er det klart, at der her vil være opnået noget af stor værdi. Vi har allerede hørt en betydelig skepsis komme til orde i dag, men jeg tør ikke benægte, at der er visse muligheder. Det gælder vel om den nationaløkonomiske videnskab, som det gælder om den historiske videnskab, at den samler erfaringer, der kunne være til nytte for kommende slægtled, hvis disse slægtled ville gøre sig den umage at studere den historiske udvikling. Nok gentager historien sig i store træk, men det er bare ikke altid på samme måde.

Hvis vi vil se lidt på vore historiske erfaringer med hensyn til at spå om den økonomiske udvikling, har vi desværre ikke lutter gode erfaringer. Jeg minder om det såkaldte professorudvalg, der i sin tid fortalte os, at der efter krigen ville blive stor arbejdsløshed. Der var vist ikke ret mange, der var klogere, i hvert fald hørte man dem ikke, men spådommen var jo forkert.

Et andet eksempel: efter krigen oprettholdt man boligstøttelovgivningen med billige lån fra staten, ikke på grund af arbejdsløshed, men fordi man troede, at der ville komme et prisfald, og så gjaldt det om at skære den økonomiske spidsbelastning af byggeriet. Hvis man i stedet for havde fortalt folk, hvorledes de økonomiske forhold ville blive i virkeligheden, nemlig at der ikke ville komme noget prisfald, og hvis man i stedet for havde sagt til håndværkere, bygherrer og deres bankforbindelser, at det eneste rigtige ville være at skynde sig at bygge, fordi de kommende års byggeri ville blive endnu mindre, så ville vi sandsynligvis have fået myndst lige så mange huse, uden at man havde behøvet at give billige statslån. Dertil kan siges, at det er netop et bevis for, at vi skulle have haft et institut for konjunkturforskning. Ja, måske, men måske kunne vore nationaløkonomer have sagt os besked uden et institut, altså hvis de havde været så kloge og forudseende, at de kunne se, hvad vi andre ikke kunne se.

Der kunne nævnes andre tilfælde, f. eks.

[Foss.]

Koreakrigen og dens økonomiske konsekvenser, som det ærede medlem hr. Bundvad også nævnte. Men jeg er altså i tvivl om, hvorvidt det er muligt at spå om den økonomiske udvikling. På den anden side har vi hørt om tilsvarende institutioner i andre lande og om, at disse fungerede tilfredsstillende. Jeg forstod på den højtærede finansminister, at der kunne siges forskelligt om den ting. Jeg må indrømme, at hvis man bare kunne få noget at vide om den økonomiske udvikling inden for den nærmest følgende tid, ville det være af betydelig værdi; men før vi i mit parti kan tage stilling til, om det vil være rimeligt at oprette et nyt institut, må vi anmode om betydelig flere oplysninger, som vi formodentlig kan få i det kommende udvalg.

Der er adskilligt, som vi gerne vil have nærmere oplysninger om. Jeg har allerede nævnt tilsvarende institutioner i andre lande, og jeg har nævnt omkostningerne. I denne forbindelse vil jeg gerne have at vide, om det nye institut helt eller delvis vil kunne erstatte ministeriets økonomiske sekretariat. Jeg har delvis fået et svar gennem den højtærede finansministers indlæg, der tydelig viste, at han så anderledes på dette. Hvis det var muligt, ville det jo formindske omkostningerne, men det er altså noget af det, der skal diskuteres.

Vi vil også gerne i udvalget diskutere spørgsmålet om instituttets ledelse. Det er jo meningen, at instituttets chef skal have hele ansvaret og være uafhængig. Det er der også gjort bemærkninger om i dag med en vis skepsis, men skal det være, så må vi høre, om det er muligt at sikre en sådan uafhængighed på rimelig måde. For øvrigt skal jeg ikke misunde instituttets leder eller det repræsentantskab, der vil blive stillet over for de opgaver, der her er tale om.

Som jeg allerede har antydnet, vil mit parti ikke afvise, at der kan være grund til undersøgelser, og at der måske kan komme noget godt ud af forslaget. Vi må imidlertid have mere at vide, inden vi kan tage endelig stilling.

Fuglsang: Det foreliggende lovforslag går — efter hvad forslagsstillerne siger, idet de henviser til samordningsudvalget — ud på at gennemføre en planmæssig konjunktur-

forskning for derigennem at følge den økonomiske udvikling. På grundlag heraf skal man så prøve at skønne over konjunkturforsløbet og undersøge virkningerne af de ændringer, der finder sted i landets økonomiske opbygning.

Det er kort udtrykt på den ene side lige- som andre af det radikale venstres forslag et forsøg på at få os anbragt i en slags neutral stilling, hvor dette i praksis er såre svært; på den anden side indeholder det vel ikke så ganske lidt af den af alle liberale så forkætrede planøkonomi. I og for sig er dette, selv om det ingenlunde er enestående, dog ganske bemærkelsesværdigt. Det er nemlig et udtryk for, at når det gælder praksis, må man erkende, at samfundet og produktionskræfterne for længst har nået en udvikling, hvor de gamle liberale idealer ikke mere slår til, hvor den enkelte mindre end nogen sinde er noget isoleret eller sig selv nok, og hvor det er nødvendigt med en slags planmæssig overbygning over samfundets økonomi.

Når man vil beskæftige sig med konjunkturforskning, er det vel værd at erindre, at den uregelmæssige økonomiske udvikling med sine konjunkturudsving i virkeligheden er ganske nøje knyttet til vor tids og vort samfunds teknik. Hele denne uregelmæssige konjunkturudvikling er i virkeligheden ganske nøje knyttet til industrialiseringen og gav sig første gang større udslag omkring 1825. Den har senere fortsat i takt med teknikken og storindustriens opsving, således at kriser og højdepunkter er kommet med stadig kortere mellemrum og med stadig større udsving i konjunkturbølgen.

Det er nævnt, at sådanne konjunktur-svingninger kan skyldes en hel række konkrete årsager, f. eks. Koreakrigen, årsager, som man ganske rigtigt ikke har kunnet forudse på længere sigt; men hele den uregelmæssige konjunkturudvikling er i sidste instans en slags sygdomstegn for selve samfundsofbygningen og samfundsorganismen. Den er udtryk for, at der består et misforhold i samfundets struktur, idet på den ene side produktivkræfterne udvikler sig i stadig stigende tempo, medens på den anden side disse produktivkræfter beherskes af nogle privatpersoner og udnyttes ud fra deres private interesser, ikke

[Fuglsang.]

ud fra samfundets interesser. At dette misforhold og dets virkninger vil øges i uhyre grad med den udvikling, vi er inde i, er vi vel alle sammen ganske klar over. Jeg tænker på det, vi står over for med fuldautomatiseringen, anvendelsen af nye energikilder, elektronhjerner og alt det, som er i færd med at bryde igennem. Det er klart, at alle disse ting på en ganske ny måde rejser spørgsmålet om at sikre arbejderklassen andel i disse goder i form af højere løn, kortere arbejdstid, sociale fremskridt o. s. v. Virkelig løse dette problem kan man imidlertid kun ved at ændre selve samfundets struktur. Det er i denne forbindelse værd at lægge mærke til, at ganske på samme måde som den uregelmæssige konjunkturudvikling kom sammen med det kapitalistiske samfund, holder den op, hvor de kapitalistiske ejendomsforhold forsvinder. Jeg kan henvise til, at i et socialistisk land som Sovjetunionen, hvor misforholdet mellem produktivkræfterne og den private ejendomsret er ophævet, har man vitterlig i de sidste 39 år ikke haft kriser, medens vi i den kapitalistiske verden i samme periode har haft adskillige, ikke mindst den store, altomfattende krise i årene 1929-32.

Når jeg har sagt dette, vil jeg gerne skynde mig at tilføje, at jeg ganske vist betragter et forslag som det foreliggende som et stykke planøkonomi, men at jeg aldeles ikke dermed beskylder det for at være udtryk for nogen form for socialisme. Socialisme er ikke blot og ikke først og fremmest planøkonomi; socialisme er udtryk for en bestemt samfundsstruktur, nemlig den, at samfundets produktionsmidler ikke ejes af private, men er fællesjendom for alle samfundets borgere. Når der i et sådant samfund laves planøkonomi, da er det i hele samfundets fællesinteresse. Anderledes her. Når det i fremsættelsestalen siges, at der må ske en samordning under et for samfundet fælles helhedssyn, og når der tales om, at der skal skabes sammenhæng i helheden, så lyder det meget godt, men der er bare det at sige, at en sådan helhed og et sådant fællessyn kun i meget ringe grad findes og kan findes i et klassedelt samfund som det, vi lever i. Hvad der er godt for dene ene befolkningsgruppe, kan

udmærket stå i strid modsætning til andre befolkningsgruppers økonomiske interesser. Jeg behøver blot at nævne en enkelt ting, nemlig talen om at skabe økonomisk borgfred. Både socialdemokratiet og de andre partier synes åbenbart om tanken, men man behøver blot at sammenligne en artikel i gårsdagens nummer af Social-Demokraten med det, hr. Thorsen fra Arbejdsgiverforeningen mener om den ting, for at finde ud af, at så snart man kommer til praksis, er det forskellige ting, man venter sig af den økonomiske borgfred. Sådan vil det også gå her, både når det gælder om at vurdere årsagerne til konjunktursvingene, og når det gælder om, hvad der skal gøres for at formindske og afværge dem. Teoretisk er der mange, som ikke er i tvivl om, at en væsentlig årsag til kriser er underforbrug. Jeg vil nævne, at f. eks. sagde „Fremtidens Danmark“, at en af årsagerne til kriser og arbejdsløshed var at finde i uligheden i indkomster og i, at befolkningens forbrug ikke var stort nok til at skaffe afsætning for den voksende produktion. Og, sagde man, for i fremtiden at komme herudover er det nødvendigt, at folkets levestandard og købekraft sættes i vejret i mindst samme tempo som det, hvori produktionen stiger.

Alt dette behøver man vel ikke noget konjunkturforskningsinstitut til at finde ud af. Jeg kan blot henvise til de tal, som det ærede medlem hr. Hans Rasmussen forleden dag, da lovforslaget om udbyttedeling var til behandling, nævnte vedrørende industriselskabernes udvikling. Disse tal viste, at industriselskabernes egenkapital fra 1948 til 1954 steg med 38 pct., nemlig fra 2,2 milliarder kr. til 3,8 milliarder kr. Det vil altså sige, at der skulle være mulighed for at sætte befolkningens købekraft betragteligt i vejret. Det er ingenting sket, og det er tilsyneladende ikke en sådan politik, man i særlig grad interesserer sig for. Jeg vil ærligt indrømme, at jeg har en stærk mistillid til, at et konjunkturforskningsinstitut vil have de fornødne evner og den fornødne vilje til at øve nogen større indsats og en for den brede befolkning positiv indflydelse i retning af at ændre den økonomiske udvikling. Det gælder i al almindelighed.

Sverige har haft et konjunkturforsknings-

[Fuglsang.]

institut siden 1937, men bortset fra at landet har visse naturlige gunstige betingelser, må man sige, at selv med dette institut har Sverige fulgt udviklingens almindelige økonomiske bane.

Instituttets opgave skulle bl. a. være at bearbejde materialerne fra statistisk departement. Nu har vi et ganske udmærket statistisk departement, og dets tal er ganske udmærket bearbejdet. Vi har også ministeriets økonomiske sekretariat, der ligeledes beskæftiger sig med den slags ting. Meningen med konjunkturforskningsinstituttet skulle videre være at foretage skøn over den nærmeste tids økonomiske udvikling; men når man skal foretage dette skøn, vil det også her ganske afgjort vise sig, at det set afhænger af øjnene, der ser. Det ærede medlem hr. Martin fortalte i dag om, at der er erhvervsorganisationer, som driver økonomiske studier. Det er ikke ukendt, at disse organisationer ofte får meget forbausende ting ud af de konkrete tal, statistisk departement fremlægger for os. Dertil kommer endelig, at det er ikke nok at prøve at forudse udviklingen og prøve at forklare den; det afgørende bliver de konsekvenser, man drager deraf. Det er nu engang de positive resultater, der er prøvesten for, om teorier og forslag er rigtige.

Jeg har nævnt den vurdering og de forslag, der findes i „Fremtidens Danmark“; men det er ikke blot i „Fremtidens Danmark“, det hævdes, at årsagerne til kriserne dybest set er at søge i de manglende afsætningsmuligheder. Jeg vil gerne have lov at citere af statskonsulent A. P. Jacobsens beretning fra FAO-mødet i Washington 1946-47. Han nævner først alle de økonomiske vanskeligheder i 1930'erne og fortsætter:

„for at undgå gentagelse af ulykkerne efter sidste krig er det nødvendigt at forøge forbrug og købekraft, således at verdens produktionskapacitet udnyttes fuld ud og stadig udvides“.

Som midler hertil nævner han, at man må opretholde købekraften gennem fuldt beskæftigelse og social sikkerhed, og fortsætter så:

„hvis der ikke gøres noget for at aftage den umådelig øgede produktion, vil vi finde os stillet over for et langt større

sammenbrud end i 1929. Resultatet vil blive millioner af arbejdsløse, et tilbageslag i det økonomiske liv uden sidestykke, social og økonomisk uro med fornyet krav om begrænsning af produktionen.“

Jeg vil nævne endnu et velkendt fænomen, nemlig vore handelsmæssige vanskeligheder, vort skæve bytteforhold. Jeg kan for den sags skyld nævne de handelsmæssige vanskeligheder for alle vestens lande. De Forende Nationers økonomiske råd for Europa har gentagne gange påvist, hvor vigtigt det er, for at overvinde disse vanskeligheder, at øge handelen mellem øst og vest; men hvad nytter det, at man ved, hvad der burde gøres, når man af politiske grunde ikke gør det, men ofte handler modsat? Jeg har indtryk af, at det er på meget få områder, man i praksis tager konsekvenserne af det, man faktisk godt ved er skyld i de økonomiske vanskeligheder, og jeg tror egentlig ikke, dette forhold vil ændre sig, selv om vi får et konjunkturforskningsinstitut. Derfor vil jeg foreløbig forholde mig skeptisk afventende og se, hvilket resultat udvalget kommer til.

Søren Olesen: Blandt de begrundelser, der gives for lovforslaget, er denne, at man savner en vejledning i de økonomiske forhold. Indledningsvis kan jeg sige, at når man betragter den politik, som forslagsstillerne har været med til at gennemføre, skal mit parti gerne indrømme, at der mangler nogen indsigt, og hvis man kunne have fået den med et sådant institut som det her foreslåede, ville det selvfølgelig være værdifuldt.

Det er vigtigt at få de økonomiske love klarlagt — der er dog ikke brugt dette udtryk i forslaget. Man mener åbenbart, at når man indsamler materiale og udgiver det, ved man, hvordan de økonomiske love virker. Jeg tror imidlertid, det er her som i al anden videnskab, at man ikke bliver færdig med at klarlægge lovene for de forskellige områder, og det gælder også det økonomiske liv. Det er egentlig mærkeligt, at vi her i landet mangler en sådan klargøring på så mange forskellige områder. F. eks. er det aldrig bevist, at told og lignende foranstaltninger kan afhjælpe arbejdsløsheden, men ikke desto mindre render man rundt og påstår det med frimodig mine, akkurat som

[Søren Olesen.]

om det var videnskabeligt bevist. Tværtimod er det vel blevet bevist, at toldforanstaltninger aldrig kan afstive et lands økonomi, men kun ødelægge den. I det hele taget gælder det for en masse indgreb, at man går rundt og påstår, at disse indgreb vil være til gavn på det ene eller det andet område, medens man fuldstændig savner beviser herfor. Det er ikke klarlagt nogen steder, at det passer, og dog udgiver man det for en slags videnskab, for noget, der skulle være slået fast.

Jeg synes derfor, at hvis en sådan institution, som man nu foreslår oprettet, skulle gøre nogen virkelig nytte, så måtte der allerførst i et kortfattet værk gøres rede for de økonomiske love, der gælder for et samfund, således at vi kunne få taget livet af alle de løgne, man kører rundt med og søger at bilde folk ind, og som ikke har noget som helst med virkeligheden eller den økonomiske videnskab at gøre. Jeg ville anse det for at være den første og den vigtigste opgave, hvis vi fik en sådan ny institution oprettet, at den tog sig af dette spørgsmål. Jeg tror nemlig, at vanskelighederne ikke så meget skyldes mangel på viden og oplysninger som mangel på vilje til at efterleve denne viden og tage konsekvenserne af de oplysninger, der kan fås hos de forskellige institutioner, vi allerede har.

Når f. eks. lånemarkedet ligger stramt og der er for få pengemidler til udlån og for stor efterspørgsel, hvad gør man så? Så prøver man at give statslån, skønt det dog sikkert må betragtes som bevist, at der ikke bliver flere penge, fordi de går igennem statskassen. Der bliver altså ikke flere midler til udlån, selv om staten påtager sig at formidle lånene fra långiver til låntager; men ikke desto mindre er det netop det, man har forsøgt i en række år, hvor man har syntes, at lånemarkedet lå stramt. Til trods for det mærkelige forhold, at der samtidig var pengerigelighed og inflation, mente man, at man kunne afhjælpe vanskelighederne ved at gå statslånevejen. Men det har

ikke hjulpet. I samme grad man har udvidet statslånets område, er vanskelighederne på det fri lånemarked blevet større til skade for erhvervene. På dette område er der ikke noget både-og. Enten må man gå frem efter de økonomiske love, der gælder for tilbud og efterspørgsel, eller også vil det hele efterhånden gå over til statsfinansiering, således at alle erhverv bliver nødt til at låne hos staten. Hvis man ikke vil tage hensyn til disse love, til den erkendelse, man har fået, og til de foreliggende oplysninger, hjælper det ikke meget, at man kommer med nye oplysninger og nye rapporter om, hvorledes den økonomiske udvikling og det økonomiske liv har formet sig i den forløbne tid. Det er den måde, man udnytter erfaringerne på, der er afgørende.

Hvis man kunne sikre erhvervslivet imod statens og det offentliges indgreb, ville det være meget lettere for erhvervslivet selv at planlægge sin virksomhed ud fra de foreliggende oplysninger. Også her gælder det, at man gennem lovgivningen ofte griber ind netop i de fornuftige dispositioner, som erhvervslivet har foretaget for at imødegå kommende vanskeligheder. Man møder op med told, med tøjsskat, med svinekort, og hvad man nu kan finde på for at gribe ind, og derved bringer man forstyrrelse i det, som man ville redde.

Hvis vi tænker os, at man under landbrugs-krisen i slutningen af forrige århundrede havde ladet staten ordne sagerne, var der sandsynligvis kommet en række indgreb, der skulle imødegå den økonomiske krise for landbruget, som var på vej; så ville man have fået forslag om korn-told og hjælp til de betrængte landmænd i form af statslån, tilskud og meget andet, oprettelse af kornkontorer, varedirektorater, og hvad man nu havde fundet formålstjenligt. Men dengang havde man ikke opfundet disse moderne institutioner og disse indgreb, og det bevirkede det lykkelige, at landbruget selv tog sagen i sin hånd og imødegik krisen på den bedst tænkelige måde. Derfor synes jeg, at vi her i Danmark

[Søren Olesen.]

har tradition for, at man skal være forsigtig med at gribe til statsindgreb i stedet for at lade erhvervslivet selv lægge tingene til rette og indrette sig efter forholdene.

I England gik man den modsatte vej. Der fik man kornetold og forskellige foranstaltninger. Ganske vist blev denne kornetold til sidst så forhadet, at den blev ophævet, men i praksis har man det hele endnu: told på landbrugsprodukter og landbrugsvarer til skade for det engelske landbrug og for erhvervslivet som helhed, den største hindring for at nå frem til det fornuftige europæiske økonomiske samarbejde på handelens og produktionens område, som i øjeblikket er så aktuelt.

Naturligvis skal vi med de komplicerede forhold, der råder på det økonomiske område i et moderne samfund, have så mange oplysninger som muligt; men det er mærkeligt, at vi, når der stadig oprettes nye institutioner, aldrig bliver stillet over for forslag om at ophæve andre. Det må sikkert være sådan, at ikke så få af de institutioner, vi har, er blevet forældede under den stærke udvikling, vi har gennemgået, og derfor udmærket godt kunne ophæves. Er der mon nogen, som kan sige, hvad statens kornkontor udretter i øjeblikket? Ikke desto mindre figurerer det stadig på finansloven med et par hundrede tusind kroners udgift. Og hvad nytte har vi af det kgl. assistenshus, som kun er et sorgens hus? Også her skal skatteyderne betale — i dette tilfælde for at mennesker kan komme af med deres surt købte bohaver uden i den sidste ende at få noget for det. Vi har sikkert en hel del institutioner, som udmærket godt kunne ophæves; men det foreslår man aldrig.

Der har fra anden side været nævnt en mængde institutioner — og jeg skal derfor ikke gøre det igen — hvis opgave det netop er at indsamle og bearbejde den art materiale, som det økonomiske forskningsinstitut i fremtiden skulle indsamle og bearbejde. Der er de private organisationer inden for erhvervene og inden for staten de organer, som blev nævnt; men når man så endelig skal til at bruge dem, siger man, at de ikke er samordnede, og at den ene ikke ved, hvad den anden gør. Hvis man nu endelig vil rationalisere, kunne der så ikke være grund til i stedet for at overveje

at samle det hele på ét sted? Jeg tænker også på det mærkelige, at vi har 2 handelsministerier: ministeriet for handel, industri og søfart med alle dets foranstaltninger, med varedirektorat, bilfordelingsnævn og en hel mængde andre organer, og så, når man endelig skal ud at handle, udenrigsministeriet med dets handelsafdeling, med dets handelsattachéer i udlandet og de repræsentanter, der bliver sendt af sted, når der skal træffes aftaler — medens det i den sidste ende i virkeligheden bliver landbrugsorganisationerne og Pinstrup, der bestemmer, hvad der skal ske.

Den anden opgave, dette institut eventuelt skal have, er den at forudsige retningslinjerne for den kommende økonomiske udvikling, altså en slags spådomme. Nu er det vel sådan, at spådomsevne i og for sig ikke har noget med videnskab og erkendelse at gøre, idet den for en stor del hviler på intuition, på følelserne, fornemmelserne, som ligger i underbevidstheden og altså retter sig efter helt andre love end de videnskabelige. Der er allerede peget på, at sådanne spådomme såre let kan slå fejl, så det skal jeg ikke komme så dybt ind på; der blev således peget på, at professorudvalgets forudsigelser om, hvordan det ville gå efter krigen, jo ikke slog til; og der er naturligvis nok af den slags dårlige erfaringer at henvise til. Derfor tror jeg ikke meget på, at det vil kunne lykkes at forudsige, hvordan udviklingen bliver, og jeg tror for så vidt heller ikke, at det ville være ønskeligt.

Det blev sagt for et øjeblik siden af den kommunistiske taler, det ærede medlem hr. Fuglsang, at i de lande, der har den mest vidtgående økonomiske planlægning, havde man ingen økonomiske kriser haft. Det er selvfølgelig rigtigt, at kriser i flertal har man ikke haft; der har kun været én, men til gengæld har den været lige siden man begyndte på det system, og den varer den dag i dag; og der er jo ingen steder, hvor afstanden i priserne fra producent til forbruger er så stor som i de kommunistiske lande, dér, hvor man har 5 års planer og produktionsplaner og en mængde andre planer, og hvor man altså naturligvis tvinger det økonomiske liv til at følge disse planer. Hidtil har man ikke set nogen velsignelse og nogen hjælp af det, undtagen

[Søren Olesen.]

at en forsulten befolkning for nylig har måttet gøre oprør imod et sådant system.

Fra retsforbundets side har vi ikke megen tiltro til, at det er en ny institution, vi mangler, eller til, at en sådan institution kan redde os fra følgerne af de økonomiske og politiske fejltagelser, man har gjort i de år, der er gået. Vi mener, at det er mere erkendelse og vilje, det skorter på, end det er manglende oplysninger. Det eneste, vi kunne tænke os at gå med til, skulle være dette, som jeg sagde før, at opgaverne blev lagt ind under en mere samlet ledelse, sådan at man fik arbejdet — skal vi sige det kort — rationaliseret. Opretter man det foreslåede organ ved siden af alle de andre, mener vi, at det hele bliver endnu mere kompliceret og vanskeligt at overskue.

Ordføreren for forslagsstillerne (Bertel Dahlgaard): Jeg takker for de tilsagn om saglig forhandling, der er fremsat fra forskellig side; med henblik også herpå mener jeg ikke, der er nogen grund til at gå ind i en lang diskussion om alle mulige andre ting end det, forslaget angår.

Det ærede medlem hr. Martin fortalte en ganske morsom historie om den lægestuderende, der opgav sit studium, fordi patienten blev kørt over af en bil. Så vidt jeg husker, er det en historie, som er fortalt af Peter Freuchen — og så skal den jo nok være rigtig! — og det skete var vist virkelig medvirkende til, at Peter Freuchen opgav at blive mediciner; han siger vist nok selv noget om, at det var til gavn for menneskeheden. Historien var meget morsom, sådan relativt synes jeg nok; men alligevel, at dette, at en læge ikke kunne forudse, at en mand blev kørt over af en bil, skulle indgå i vurderingen af den økonomiske videnskabs muligheder og af konjunkturforskningens betydning for den økonomiske politik, det havde jeg i og for sig ikke ventet; men man bør jo vente sig alt.

I øvrigt undrede det mig noget at høre den stærke kritik, som det ærede medlem hr. Martin fremførte over for konjunkturforskningens værdi, selv om det ærede medlem i slutningen af sin tale tilsagde mig saglig forhandling. Jeg siger, det ændrer mig meget, at det virkelig skulle være venstres standpunkt. Jeg minder om,

at vi i finansudvalget den 31. januar 1946 fra venstres daværende statsminister modtog en skrivelse, som jeg gerne vil have lov til at citere. Der tales i skrivelsen først om de opgaver, som statistisk departement har, og som bliver røgtet på udmærket måde, men, fortsætter statsministeren:

„det ligger uden for departementets naturlige opgave at foretage en egentlig fremtidsbedømmelse af den økonomiske udvikling . . . og man“ — det vil altså sige regeringen — „må derfor være enig . . . i, at den heromhandlede opgave bedst vil kunne løses af en uafhængig og til dette formål særligt oprettet institution, der vil kunne give vejledning om udviklingen af det økonomiske konjunkturforløb til støtte for regeringen og de myndigheder, der er ansvarlige for viderekækkende økonomiske dispositioner, samt for erhvervene, arbejderbevægelsen og andre kredse, hvis stilling til de økonomiske spørgsmål er af betydning for landets økonomi.“

Nu kunne man måske finde på at sige: ja, det er meget godt, at venstres regering altså har foreslået en sådan institution, men det kunne jo være, at den var bygget op på en helt anden måde end den, det foreliggende forslag går ud fra; derfor beder jeg om tilladelse til at give den forklaring, som venstres regering gav:

„Man må derfor finde det ønskeligt, at der oprettes et særligt konjunkturinstitut under ledelse af en dertil egnet sagkyndig, der bør være i besiddelse af kvalifikationer, som svarer til, hvad der kræves af en professor i nationaløkonomi. For at sikre det fornødne samarbejde må det findes hensigtsmæssigt, at der til institutionen knyttes et udvalg, hvori de institutioner, som man i særlig grad bør samarbejde med, er repræsenteret, herunder særlig det statistiske departement og generalsekretariatet for regeringens beskæftigelsesudvalg. Man må endvidere finde det hensigtsmæssigt, at den økonomiske videnskab repræsenteres i udvalget gennem en af de nationaløkonomiske professorer, samt at finansministeriet og Danmarks nationalbank repræsenteres i udvalget.“

Det er jo ganske klart, at et sådant forslag til finansudvalget ikke fremsættes af

[Bertel Dahlgaard.]

venstres statsminister, hvis ikke det har tilslutning i regeringen. Jeg minder om, at det i hvert tilfælde må have haft tilslutning fra det ærede medlem hr. Thorkil Kristensen og fra det ærede medlem hr. Erik Eriksen. Altså med andre ord, man har fra venstres side tidligere stillet næsten ord til andet et forslag som det, der her foreligger. Herefter venter jeg, at betænkelighederne hos det ærede medlem hr. Martin vil blive lidt mindre i den kommende tid.

Det ærede medlem fremhævede de dygtige svenske nationaløkonomer, og det er der al grund til. Den svenske nationaløkonomiske videnskab har jo længe stået på et meget højt stadi. Men jeg synes i og for sig ikke, der er grund til at fremhæve det for på en måde at klandre den danske og specielt ikke i dette tilfælde, da lederen af det svenske institut for konjunkturforskning er en dansker.

Jeg er ganske enig med det ærede medlem hr. Foss i de betragtninger, det ærede medlem fremsatte med henblik på det statistiske departement. Der ligger ikke i dette forslag ifølge sagens natur nogen kritik af det statistiske departement, og jeg kan i enhver henseende tilslutte mig de rosende udtalelser, der er fremsat om det statistiske departement. Men det er rigtigt, som det ærede medlem hr. Foss sagde, at statistisk departement behandler det, der er sket. Det er meget glædeligt, at det statistiske departement i Danmark står så højt, fordi det er netop forudsætningen for, at en konjunkturforskning kan have det rette grundlag at bygge på.

Jeg skal indskrænke mig til disse bemærkninger, idet jeg blot til slut skal sige, at det har undret mig, at navnlig venstres og de konservatives ordførere i så høj grad har henholdt sig til selve konjunkturforskningsorganet, dets eventuelle sammensætning og andre ting i forbindelse med selve den planmæssige konjunkturforskning. Jeg havde ventet, at man fra venstres og konservativ side havde hæftet sig ved og givet en varm tilslutning til et sådant instituts uafhængighed, at det er noget fundamentalt, og endvidere, at man havde i højere grad hæftet sig ved, at en konjunkturforskning er grundlaget for at kunne føre de afgørende økonomiske faktorer sammen på en ny måde,

så vi har større chance for at få en samordning af de økonomiske faktorer, som, hvad enhver kan se, er noget, vi savner i Danmark.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Bundvad: Da der fra flere sider er fremsat ønske om, at lovforslaget sendes til udvalgsbehandling, skal jeg foreslå, at det henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Udvalget angående forslag til lov om støtte til nybygning af fiskerfartøjer og forslag til lov om ændringer i lov om oprettelse af et kreditinstitut for fiskerierhvervet har afgivet tillægsbetænkning over nævnte lovforslag.

Eksemplarer vil blive omdelt.

Medlemmer af folketinget Foss, Adolph Sørensen, Poul Sørensen og Thestrup har meddelt mig, at de ønsker her i tinget mundtligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændringer i lov om foranstaltninger til fremme af danske erhvervsinteresser.

Folketingsmand Ninn-Hansen har meddelt mig, at han ønsker til justitsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Vil justitsministeren med henblik på Nordisk Råds kommende møde oplyse, hvilke skridt ministeren har foretaget for gennem et nordisk samarbejde at fremme en påkrævet revision af konkursloven?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkomende spørgetid.

Folketingets næste møde afholdes tirsdag den 5. februar kl. 14 med følgende dagsorden:

1) *Spørgsmål om fremme af forespørgsel til økonomi- og arbejdsministeren af Alfred Jensen m. fl.*

[Formanden.]

2) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om konjunkturforskning [af Bertel Dahlgaard m. fl.].

3) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændringer i militær retsplejelov.

Formanden meddelte sluttelig planen for tingets øvrige møder i den følgende uge.

Mødet hævet kl. 15.

---

53. møde.

Tirsdag den 5. februar kl. 14.

Formanden: Medlem af folketinget Tholstrup har meddelt mig, at han ønsker her i tinget til ministeren for handel, industri og søfart at stille følgende forespørgsel:

„Med hvilken begrundelse opretholder handelsministeren stadig benzinerationeringen?“

Udvalget angående forslag til lov om ændringer i postloven har afgivet tillægsbetænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer er omdelt.

Uden for dagsordenen giver jeg ordet til det ærede medlem hr. Foss, for at han som ordfører for forslagsstillerne kan fremsætte et tidligere anmeldt lovforslag.

Ordføreren for forslagsstillerne (Foss): Når jeg på det konservative folkepartis vegne fremsætter *forslag til lov om ændringer i lov om foranstaltninger til fremme af danske erhvervsinteresser*, et forslag om, at direkte lån af statskassen til industri og håndværk skal ophøre, er dette kun et enkelt led i det konservative folkepartis stillingtagen til statens udlånsvirksomhed, som vi mener bør tages op til revision, en

indstilling, som vi i den senere tid ved flere lejligheder har givet udtryk for.

Vi har i tidens løb støttet forskellige love om direkte statslån til erhvervsformål, og der har været forskellige grunde til, at mit parti er gået med hertil. Hvis jeg skal udtrykke mig mindre hensynsfuldt over for mit eget parti, kan jeg sige, at der har været forskellige gode undskyldninger især under den sidste krig, men det skal jeg ikke spille tiden på.

Hvad angår den lov, som vi nu stiller ændringsforslag til, skal jeg minde om, at den stammer fra 1926, da man vedtog at udlåne 5 mill. kr. til industri og 5 mill. kr. til håndværk inden for hvert finansår. Det lød jo ret beskedent, og hvis det kun drejede sig om disse udlån, var det knap værd at tale om, men siden har statens udlånsvirksomhed taget et kolossalt omfang. Jeg skal nøjes med at anføre, hvad der står i oversigten over den statsfinansielle stilling i 1955-56, tabel 15, om nye udlån, køb af aktier m. v.

I 1955-56 har disse udlån udgjort i alt 834 mill. kr., heraf 644 mill. kr. til boligbyggeri, 85 mill. kr. til landbruget og resten til diverse andre formål. I samme oversigt, tabel 18, er statens samlede udlån og aktiebesiddelser opgjort til 5 014 mill. kr., hvoraf de største poster er 3 527 mill. kr. til boligbyggeri og 672 mill. kr. til landbrug.

Det er på høje tid, at man overvejer, hvad denne kolossale udlånsvirksomhed fører til. Jeg har tidligere fra denne talerstol spurgt, om det er meningen, at staten efterhånden skal overtage al bankvirksomhed. Jeg håber, at der i det høje ting vil være flertal for, at man nu slår bremserne i.

Jeg mener, at statens udlånsvirksomhed er uheldig på mere end én måde. Det er for det første urimeligt, at staten udlåner penge på billigere vilkår end dem, der kan opnås på det private lånemarked. Det betyder faktisk, at skatteborgerne skal betale for, at et forholdsvis lille antal borgere kan opnå den fordel at få billige statslån. Det betyder desuden, at staten skal skaffe selve lånebeløbene enten ved ekstra skatter eller ved at optage statslån på det danske lånemarked. Selv om den sidste fremgangsmåde er noget bedre end den første, kan jeg absolut ikke anse det for hensigtsmæssigt, at staten tapper lånemar-